

Neisto postávame pred zatvorenou bráničkou, čakáme, či pani domu zareaguje na brechajúceho psa. Zvonček tu nie je a vlastne ani nevieme, či tu Kenia, ktorú hľadáme, skutočne býva. Kolegyňa Diana, novinárka z neďalekého mesta Juchitán, nám dala jej meno a strohé inštrukcie, kde nájdeme dom, s tým, že na detaily sa máme opýtať miestnych v dedine San Dionisio del Mar. Na dvore naproti práve sused aj s ďalšími chlapmi pristavuje novú časť domu, overíme si teda, či naozaj stojíme pred Keniiným domom. Vraj áno.

Čakáme ďalej. Netušíme, či sa ukáže, či nás pozve ďalej, ani či pristane na rozhovor. A posledné, čo v tejto chvíli vieme predvídať, je, kam nás jej príbeh zavedie. Cítim, že je možno prvou kockou domina, ku ktorej v hre prikladáme ďalšie tak, aby pasovalo číslo k číslu. Akurát, že my takéto efektný rad stavať nechceme. S Noelom túžime vytvoriť čo najkomplexnejší obraz života žien migrujúcich mužov, no v tejto chvíli nevieme, ako bude vyzeráť. Netušíme, či príbehy budú k sebe zapadať ako kocky stavebnice. Najprv sa budeme musieť postaviť zoči-voči vlastným predstavám o tom, aký je svet, ktorý poznáme, a konfrontovať ich s tým, že kdesi na opačnom konci zemegule je v mnohom úplne iný.

Chvíľka napätia sa blíži ku koncu. Kovové dvere na dome zavrzgajú a objaví sa v nich silnejšia postava mladšej dievčiny oblečenej v čiernom. Čelenku vo vlasoch si potiahne dozadu a hanblivo sa usmeje. Je prekvapená. Nechápe, čo robíme pred jej dverami, nevie, kto sme, a netuší, prečo sme vyhládali práve ju. Vysvetľujem teda, že sme novinári a že chceme počuť, ako sa jej žije bez manžela, ktorý je v Spojených štátoch. Zdá sa, že Kenia mojej nedokonalej španielčine rozumie a napokon privolí. Odchýlené dvere otvorí dokorán a pozve nás do tmavej izby.

Už od začiatku je všetko inak než v krajine, kde som vyrastala. Na Slovensku cudzích ľudí do domu obyčajne len tak nepúšťame a svoj osobný príbeh im nezvykneme rozpovedať hneď pri prvej letnej návšteve. Častejšie rozprávame o iných ako o sebe, prípadne o témach, pri ktorých nie sme takí zraniteľní, ako napríklad počasie či výroba slivovice.

Teraz sedím v cudzej izbe, ktorá slúži ako obývačka, a som zaskočená. Mám klásť otázky, no pritom som vôbec nečakala, že nám Kenia otvorí dvere, a už vôbec, že by sa otvorila ona sama. Nečakala som vlastne vôbec nič.

Cez celú izbu je natiahnutá hojdacia sieť. Kenia si do nej sadne hneď po tom, ako z dvora prinesie dve biele plastové stoličky a ventilátor. Svetlo vniká do miestnosti iba cez otvorené dvere a jedno maličké okienko. Pod ním je dominantný oltár. Na drevenom stolčeku zakrytom bielym obrusom horí v sklenenom pohári sviečka. Okolo nej sú položené žlté kvietky a vo vázach bylinky. Za sviečkou stoja drevené rámy s fotografiami členov rodiny, ktorí už nežijú. Keniin otec umrel pred mnohými rokmi, mama len nedávno. Dva drevené kríže naznačujú, že rodina nasleduje koloniálne náboženské dedičstvo. Na obraze nad oltárom je žena v tradičných istmenských šatách, slnečné

lúče zvýrazňujú bielu farbu ozdoby okolo jej hlavy. Región Istmo, kde sa nachádza San Dionisio del Mar, je známy svojimi prepracovanými tradičnými šatami. Žena na obrázku ich má klasicky čierne s vyšívanými farebnými kvetmi.

* * *

San Dionisio del Mar je asi päťtisícová dedinka, zhruba ako náš Sliach. Väčšinu tvoria pôvodní obyvatelia Huavovia. Približne polovica ľudí tu stále hovorí huavským jazykom. Huavovia obývali územie mexického štátu Oaxaca už pred viac ako tritisíc rokmi. Dnes sa však počítajú na tisícky a žijú najmä pozdĺž pobrežia Tichého oceánu na juhu krajiny. Ide o patrilokálnu spoločnosť, žena teda po svadbe prirodzene nasleduje muža do domu jeho rodičov, kde žijú všetci spoločne, až kým si mladomanželia nepostavia vlastný príbytok. Ženy nie sú tie, ktoré by rozhodovali v domácnosti. Slovo má aj pri stretnutiach s cudzími skôr muž. Nevie, či by sme tu takto pokojne sedeli, ak by bol Keniin manžel doma.

Muži v huavských komunitách sa venujú pleteniu sietí a ženy vyšívaniu tradičných blúz *huipil* alebo obrusov. Odnepamäti sa Huavovia živili tiež poľnohospodárstvom a lovom rýb. Kukuricu a fazuľu, dve hlavné plodiny, si dnes pestuje takmer každá rodina, najmä pre vlastnú spotrebu. Hlavy mnohých domácností každý deň vyrážajú na more, aby ulovili ryby na predaj. Ženy sa zatiaľ starajú o domácnosť a občas sa objavajú aj na poli, aby podali pomocnú ruku mužom. „Predtým ako môj manžel odišiel, bol rybár a farmár. Keď muži lovia ryby, sú na mori celý deň. Mnohí z nich pracujú pre niekoho, kto má loď. Ak nemajú vlastné lode, môže sa stať, že v niektoré dni zostanú bez práce.

Muž sa vždy až v daný deň dozvedel, či potrebujú, aby nastúpil na šichtu. Ak pracoval, vždy doniesol rybu aj pre rodinu, ale to, čo z rybačky zarobil, na život nestačilo,“ opisuje Kenia každodennú realitu rodín miestnych rybárov. Spočiatku hovorí potichu, takmer šeptom. Osmeluje sa len postupne. „Odišiel, aby zarobil peniaze na náš vlastný dom,“ dodá a vysvetlí nám, že dom, v ktorého chládku nás prijala, patrí jej zosnulej mame. Tradície totiž kážu nenechať dom rok po úmrtí prázdny. Býva v ňom aj so svojimi dcérami. Jedna má sedem, druhá sedemnáť rokov.

Kenin manžel odišiel pred dvoma rokmi. „Muži majú povinnosť postarať sa o rodinu, a tak hľadajú, kde sa dá. Niekedy však nie je čo robiť. Odchádzajú, aby mohli napredovať a urobiť čosi, aby sa ich rodina mala lepšie. Odchádzajú, lebo musia. Hovorila som mu, že je to veľká obeta, že je to ďaleko, ale trval na tom, že to skúsi. Odišiel s kamarátmi z dediny za jeho bratrancami, ktorí v tom čase žili v Spojených štátoch. Podarilo sa im dôjsť až tam, hoci to nebolo úplne jednoduché. Trvalo to asi mesiac, manžela dokonca najprv vrátili späť, lebo vstúpil do krajiny bez dokladov. Vedeli sme, ako postupujú, že sú v púšti, celí doškriabaní od trňov kaktusov,“ opisuje Kenia napínavý mesiac v roku 2015. Vtedy tvorili Mexičania viac ako polovicu migrantov a migrantiek, ktorí nemali na území Spojených štátov amerických povolenie na pobyt. V čase, keď sedíme s Keniou v jej obývačke, je na druhej strane severnej hranice viac ako desať miliónov ľudí bez povolenia na pobyt. V posledných rokoch sa viac Mexičanov presunulo do USA, ako sa ich odtiaľ vrátilo, čo bol obrat oproti minulosti¹. Kenia dúfala, že prípad jej muža do týchto štatistik nezapadne a čoskoro sa znovu stretnú. „Povedal, že sa vráti v decembri.“

Dohoda manželov znela, že muž zostane v zahraničí, pokým si nepostavia nový dom. A ten už stojí. Nastahujú sa doň, hneď ako sa muž vráti.

Kenia je moja rovesníčka, no reality našich dní, ako aj možnosti, ktoré máme, sa prekrývajú len v málo bodoch. „Chcela by som ísť do USA aj s deťmi. Ale pre ženy je to nebezpečné. No a teraz s týmto, ktorý tam je – migranti sa boja, lebo ich pre čokoľvek môžu vrátiť späť,“ dodá Kenia s trpkosťou o americkom prezidentovi Donaldovi Trumpovi. Keninmu mužovi sa podarilo prekročiť hranicu rok pred jeho nástupom do úradu. Vo chvíli, keď nám Kenia pohrdavo rozpráva o dôsledkoch jeho politiky, len málokto tuší, ako ďaleko až zájde Trumpovo šírenie strachu z prichádzajúcich ľudí. Na oddelovanie detí od rodičov nikto radšej ani nepomyslí.

Jej cesta za manželom nepripadá do úvahy, a tak Kenia čaká. Dni v San Dionisio del Mar sa podobajú jeden druhému ako vajce vajcu. Každé ráno Kenia odvedie mladšiu dcérku do školy, potom sa naraňajkuje, osprchuje a vyšívava. Pripraví obed a telefonuje s manželom. V kontakte sú neustále, Kenia tvrdí, že jej to veľmi pomáha. Operie v rukách, potom opäť varí. Ak nie je čo vyšívať, tak aspoň tká. „Tu sa neoddychuje,“ hovorí.

* * *

Do izby vstúpi staršia dcéra Flor. Dievčina je vyššia než jej mama, na sebe má sivé tričko a krátky, vlasy učesané do jednoduchého vrkoča. Prekvapená urobí vo dverách najprv krok vzad, napokon sa však vydá k nám a posadí sa na jednu zo stoličiek. Druhá dcérka sa hrá u susedov. „Chýba ti ocino?“ spýtam sa Flor. „Nie, hovoríme spolu každý deň,“ odpovie podobne ostýchavo ako jej mama.